IŠORĖS SIENŲ VALDYMAS

Šioje faktų suvestinėje paaiškinama ES sienų valdymo politika. Ši politika turėjo būti pritaikyta prie tokių reikšmingų pokyčių, kaip beprecedentis atvykstančių pabėgėlių ir neteisėtų migrantų skaičius, o nuo 2015 m. į viešumą ėmė kilti įvairūs ES išorės sienų ir migracijos politikos trūkumai. Iššūkiai, susiję su išaugusiais mišriais migracijos į ES srautais ir paaštrėjusiomis saugumo problemomis paskatino pradėti naują veiklos ES išorės sienų apsaugos srityje etapą.

TEISINIS PAGRINDAS

— Europos Sąjungos sutarties (toliau – ES sutartis) 3 straipsnio 2 dalyje nurodomas ryšys tarp atitinkamų priemonių, taikomų išorės sienų kontrolės ir laisvo asmenų judėjimo srityse;

— Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 67 ir 77 straipsniai susiję su laisvės, saugumo ir teisingumo sritimis bei išorės sienų valdymu.

TIKSLAI

Šengeno erdvei, – bendrai erdvei, kurioje nevykdomi patikrinimai prie vidaus sienų, – taip pat būtina bendra išorės sienų valdymo politika. ES sutarties 3 straipsnio 2 dalyje raginama taikyti „atitinkamas išorės sienų kontrolės priemones“. Taigi ES siekia nustatyti bendruosius savo išorės sienų kontrolės standartus ir laipsniškai diegti integruotą jų valdymo sistemą.

LAIMĖJIMAI

Pirmasis žingsnis siekiant bendros išorės sienų valdymo politikos buvo žengtas 1985 m. birželio 14 d., kai penkių iš tuometinių dešimties Europos ekonominės bendrijos valstybių narių atstovai, susirinkę netoli Liuksemburgo pasienio esančiame Šengeno miestelyje, pasirašė Šengeno susitarimą, kurį po penkerių metų papildė Konvencija dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo. Šengeno erdvę, – erdvę be sienų, įkurtą vadovaujantis Šengeno *acquis* (tai bendras susitarimų ir taisyklių pavadinimas), – šiuo metu sudaro 29 Europos šalys[1].

A. Šengeno išorės sienų acquis

Šiandieninis Šengeno išorės sienų *acquis* grindžiamas pradiniu *acquis*, kuris į ES teisinę tvarką buvo įtrauktas Amsterdamo sutartimi (1.1.3). Jo taisykles apima įvairiausios priemonės, kurias galima apytikriai priskirti toliau aptariamoms teminėms sritims:

1. Šengeno sienų kodeksas

Šengeno sienų kodeksas yra pagrindinis išorės sienų valdymo ramstis. Jame nustatytos išorės sienų kirtimo taisyklės ir sąlygos, kuriomis reglamentuojamas

[1]Tarp jų nėra ES valstybių narių Kipro ir Airijos. Tačiau Šengeno erdvei priklauso keturios ne ES valstybės narės: Islandija, Šveicarija, Norvegija ir Lichtenšteinas. Danija netaiko SESV V antraštinės dalies (Protokolas Nr. 22), tačiau dalyvauja tarpvyriausybiniu lygmeniu.

laikinas patikrinimų prie vidaus sienų atnaujinimas. Remiantis šiuo kodeksu, valstybės narės įpareigojamos sistemingai atlikti visų išorės sienas kertančių asmenų, įskaitant galinčius laisvai judėti pagal ES teisę (t. y. ES piliečių ir jų šeimos narių, kurie nėra ES piliečiai), patikrinimus, jų duomenis palyginant su atitinkamų duomenų bazių informacija. Patikrinimams naudojamos duomenų bazės apima Šengeno informacinę sistemą (SIS) bei Interpolo pavogtų ir pamestų kelionės dokumentų duomenų bazę. Šie įpareigojimai atvykstant ir išvykstant taikomi prie visų (oro, jūrų ir sausumos) išorės sienų.

Paskutinį kartą Šengeno sienų kodeksas atnaujintas 2024 m. liepos 10 d., kada įsigaliojo Reglamentas (ES) 2024/1717. Šia reforma nustatomos priemonės, kuriomis siekiama spręsti tokias problemas kaip migracijos instrumentalizavimas ir ekstremaliosios visuomenės sveikatos situacijos. Ekstremaliųjų sveikatos situacijų atveju pagal Tarybos sprendimą prie ES išorės sienų galima nustatyti suderintus laikinus kelionių apribojimus. Migracijos instrumentalizavimo atvejais valstybės narės gali apriboti sienos perėjimo punktų skaičių arba sutrumpinti jų darbo valandas. Atlikus peržiūrą taip pat išaiškinta esama vidaus sienų kontrolės grąžinimo ir pratęsimo didelių grėsmių atveju sistema. Be to, ja siekiama stiprinti valstybių narių veiklos koordinavimą ir keitimąsi informacija, užtikrinant atsparesnę ir reaktyvesnę Šengeno erdvės valdymo sistemą.

2014 m. lapkričio mėn. įsigaliojo Šengeno vertinimo mechanizmas, Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1053/2013, kuriame buvo nustatyta penkerių metų laikotarpio (iki 2019 m. gruodžio 31 d.) daugiametė vertinimo programa. Taikant šį mechanizmą ketinta patikrinti visus Šengeno *acquis* komponentus, – taip pat ir peržiūrint bei įvertinant, kaip valstybės narės vykdo išorės sienų kontrolę, – ir visus susijusius teisės aktus bei operacijas. Ypatingas dėmesys jį taikant teikiamas pagrindinių teisių užtikrinimui. Gali būti vertinamos ir atitinkamos priemonės, susijusios su išorės sienomis, vizų politika, policijos ir teisminiu bendradarbiavimu (baudžiamosiose bylose), SIS bei duomenų apsauga. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1053/2013 buvo panaikintas Tarybos reglamentu (ES) 2022/922. Atnaujintu Šengeno vertinimo mechanizmu didinamas veiksmingumas, skatinamas politinis dialogas dėl vertinimų rezultatų ir stiprinamas pagarbos pagrindinėms teisėms vertinimas.

2. Šengeno informacinė sistema (SIS)

SIS yra dalijimosi informacija sistema ir duomenų bazė, padedanti užtikrinti tarptautinį saugumą Šengeno erdvėje, kurioje nevykdomi patikrinimai prie vidaus sienų. Tai plačiausiai ES naudojama veiksminga IT sistema, skirta laisvės, saugumo ir teisingumo erdvei (4.2.1). Institucijos visoje ES naudojasi SIS norėdamos įvesti arba pasitikrinti perspėjimus apie ieškomus ar dingusius žmones ir daiktus. Į sistemą įvesta per 93 mln. perspėjimų, 2024 m. institucijos jos informacija pasinaudojo daugiau nei 15 mlrd. kartų, o sutapimo su perspėjimais atvejų skaičius viršijo 397 000 (teigiami paieškų rezultatai). Pastaruoju metu SIS stiprinama atnaujinant taisykles, kuriomis bus sprendžiamas galimų sistemos spragų klausimas ir atlikta keletas esminių įvedamų perspėjimų tipų pakeitimų.

SIS grindžiama keliomis teisinėmis priemonėmis – atskirais reglamentais:

— dėl policijos ir teisminio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose,

— dėl patikrinimų kertant sieną,

— dėl neteisėtai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo,

— dėl informacinių perspėjimų dėl trečiųjų šalių piliečių įvedimo į Šengeno informacinę sistemą (SIS) Sąjungos interesų labui.

Šiais reglamentais buvo sukurtos sistemos perspėjimų kategorijos, pavyzdžiui, perspėjimai dėl nenustatytų įtariamųjų arba ieškomų asmenų, prevenciniai perspėjimai dėl vaikų, kurie rizikuoja būti pagrobti vieno iš tėvų, perspėjimai dėl grąžinimo ir perspėjimai, susiję su sprendimais grąžinti neteisėtai šalyje esančius trečiųjų šalių piliečius.

3. Sienų valdymo ir vizų priemonė (SVVP)

Ne visos ES valstybės narės turi išorės sienas ir ne visas jas vienodai veikia eismo per sieną srautai. Todėl ES skiria finansavimą, siekdama atlyginti dalį išlaidų, patiriamų valstybių narių, kurių sienos yra ir ES išorės sienos. Integruoto sienų valdymo fondo Sienų valdymo ir vizų priemonė (SVVP) 2021–2027 m. laikotarpiu iš viso sudaro 7,92 mlrd. EUR. Sienų kontrolės gerinimas, veiksmingų vizų paslaugų teikimas, taip pat investicijos į IT sistemas, infrastruktūrą ir operatyvinę paramą gali būti finansuojami pagal SVVP.

4. Atvykimo ir išvykimo sistema (AIS)

Atvykimo ir išvykimo sistema (AIS) – tai informacinė sistema ne ES piliečių, vykstančių į ES, patikrinimui kertant sieną pagreitinti ir sugriežtinti. Taikant AIS, pasų antspaudavimą ranka pasienyje pakeitė elektroninė registracija duomenų bazėje.

Pagrindiniai AIS tikslai:

— sutrumpinti patikrinimų kertant sienas laiką ir pagerinti jų kokybę, automatiškai apskaičiuojant leidžiamą kiekvieno keliautojo pasilikimo trukmę;

— užtikrinti sistemingą ir patikimą užsibuvusių asmenų tapatybės nustatymą;

— stiprinti vidaus saugumą ir padėti kovoti su terorizmu, leidžiant teisėsaugos institucijoms susipažinti su kelionių istorijos įrašais.

Prieiga prie AIS suteikiama nacionalinėms teisėsaugos institucijoms ir Europolui, bet ne prieglobsčio institucijoms. Yra numatyta duomenų perdavimo teisėsaugos ar grąžinimo tikslais trečiosioms šalims ir ES nepriklausančioms ES valstybėms narėms galimybė, tačiau laikantis tam tikrų sąlygų. Į AIS įtraukiami **Šengeno išorės sieną kertančių** keliautojų duomenys (vardas, pavardė, kelionės dokumento tipas, pirštų atspaudai, atvaizdas bei atvykimo ir išvykimo data ir vieta). Sistema taikoma visiems ne ES piliečiams, t. y. ir tiems, kuriems reikia vizos, ir tiems, kuriems vizos reikalavimas netaikomas. Ja naudojasi ir konsulinės bei sienos apsaugos institucijos. ES agentūra „eu-LISA“ yra atsakinga už sistemos kūrimą ir valdymą. 2026 m. balandžio 10 d. užbaigtas laipsniškas AIS diegimas visoje Šengeno erdvėje.

5. Bevizio režimo sustabdymo mechanizmas

Bevizio režimo sustabdymo mechanizmas (VSM) nustatytas Vizų reglamente (ES) 2018/1806. 2025 m. spalio 7 d. Europos Parlamentas pritarė Bevizio režimo sustabdymo mechanizmo peržiūrai. Šis mechanizmas suteikia ES galimybę laikinai sustabdyti vizų režimo išimčių taikymą tam tikrų ES nepriklausančių šalių piliečiams kilus saugumo problemoms. Nauji bevizio režimo sustabdymo pagrindai apima

hibridines grėsmes, pilietybės suteikimo investuotojams programas, keliančias susirūpinimą dėl saugumo, nepakankamą suderinimą su ES vizų politika, JT Chartijos, tarptautinės žmogaus teisių ar humanitarinės teisės pažeidimus, kuriuos vykdo ES nepriklausanti šalis, ir tarptautinių teismų sprendimų nesilaikymą.

2026 m. sausio mėn. Komisija priėmė pirmąją ES vizų politikos strategiją siekiant strategiškesnio požiūrio į vizų politiką. Šia strategija siekiama sustiprinti saugumo patikrinimą, sudaryti palankesnes sąlygas atvykti asmenims, kurie prisideda prie ES ekonomikos ir visuomenės, ir, pasitelkiant inovacijas, kurti išmanesnę vizų politiką.

6. Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūra (FRONTEX)

Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgas (EBCG) kartu sudaro Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūra (EBCGA/FRONTEX) ir nacionalinės institucijos.

Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgos veiklą pradėjo 2016 m. spalio mėn. Ši decentralizuota agentūra yra atsakinga už ES išorės sienų stebėseną ir kartu su valstybėmis narėmis nustato bei šalina visas galimas grėsmes ES išorės sienų saugumui. Į EBCGA/FRONTEX veiklos sritis įtraukta tvirtesnė parama valstybėms narėms migracijos valdymo srityje, kova su tarpvalstybiniu nusikalstamumu bei paieškos ir gelbėjimo operacijos. FRONTEX taip pat padeda grąžinti migrantus į jų kilmės šalis, vadovaujantis nacionalinių valdžios institucijų priimtais sprendimais. Remdamasi Komisijos pasiūlymu, Taryba gali paprašyti agentūros imtis veiksmų ir padėti valstybėms narėms išskirtinėmis aplinkybėmis. Taip būtų daroma, kai:

— valstybė narė (iki nustatyto termino) neįgyvendina privalomo agentūros valdančiosios tarybos sprendimo imtis veiksmų, kad būtų išspręstas jos sienų valdymo trūkumų klausimas, be to,

— prie išorės sienos susidaro konkretus ir neproporcingai didelis spaudimas, dėl kurio atsiranda pavojus Šengeno erdvės veikimui. Jei valstybė narė nesutinka su Tarybos sprendimu teikti pagalbą, kitos ES šalys gali laikinai atnaujinti patikrinimus prie vidaus sienų.

2019 m. lapkričio mėn. agentūros pajėgumai buvo sustiprinti naujais įgaliojimais ir jos pačios priemonėmis bei galiomis apsaugoti išorės sienas, veiksmingiau vykdyti grąžinimo operacijas ir bendradarbiauti su ES nepriklausančiomis šalimis. Pagrindinis šios sustiprintos agentūros elementas – nuolatinės 10 000 sienos apsaugos pareigūnų sudaromos pajėgos, kurioms suteikti vykdomieji įgaliojimai bet kuriuo metu teikti pagalbą valstybėms narėms. Ji taip pat turi svarbesnius įgaliojimus vykdant grąžinimą ir glaudžiau bendradarbiauja su ES nepriklausančiomis šalimis, įskaitant tas, kurios nėra artimiausios ES kaimynės. Pagal Komisijos vidaus saugumo strategiją „ProtectEU“, 2025 m. balandžio mėn. Komisija planuoja pasiūlyti teisės aktą, kuriuo 2026 m. būtų sustiprintas FRONTEX vaidmuo ir užduotys, kartu ilgainiui tris kartus padidinant FRONTEX darbuotojų skaičių iki 30 000.

B. ES išorės sienų valdymo pokyčiai

Pokyčius paspartino didžiulis pastaraisiais metais gyvybės Vidužemio jūroje netekusių žmonių skaičius bei milžiniškas pabėgėlių ir migrantų antplūdis nuo 2015 m. rugsėjo mėn.

Iki 2015 m. pabėgėlių krizės tik trys ES šalys ėmėsi statyti tvoras prie išorės sienų, kad migrantai ir pabėgėliai negalėtų patekti į jų teritoriją: Ispanija (statybų darbai

baigti 2005 m., tvirtinimo darbai vyko 2009 m.), Graikija (darbai baigti 2012 m.) ir Bulgarija (reaguojant į Graikijos tvorą, darbai buvo baigti 2014 m.). Nuo 2015 m. vis daugiau valstybių narių palaipsniui pradėjo statyti pasienio sienas ar tvoras. Šengeno sienų kodekso 14 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „[a]tsisakyti leisti atvykti galima tik motyvuotu sprendimu, kuriame nurodomos aiškios atsisakymo priežastys“. 2023 m. gruodžio mėn. duomenimis, pasienio tvoros apėmė 1 552 km, t. y. 16 proc. ES išorės sausumos sienos. Valstybės narės pastatė kliūtis ES nepriklausančioms šalims (visų pirma Baltarusijai, Marokui ir Rusijai), įskaitant narystės siekiančias šalis kandidates (Šiaurės Makedonijos Respubliką, Serbiją ir Turkiją). Tvorų buvo pastatyta ir Šengeno erdvėje, pvz., tvora tarp Austrijos ir Slovėnijos, o Ispanijos Meliljoje taikomą praktiką nagrinėjo Europos Žmogaus Teisių Teismas Strasbūre. Teritorijose, kuriose pastatytos tvoros, vykdomus žiaurumus fiksuoja žmogaus teisių organizacijos.

Nuo 2014 m. vykdant Tarptautinės migracijos organizacijos dingusių migrantų projektą nustatyta, kad migracijos į Europą metu žuvo ir dingo daugiau kaip 35 000 žmonių.

1. Europos kelionių informacijos ir leidimų sistema (ETIAS)

2018 m. rugsėjo mėn. buvo sukurta Europos kelionių informacijos ir leidimų sistema (ETIAS).

Šios centralizuotos informacinės sistemos tikslas – rinkti informaciją apie ne ES piliečius, kuriems nereikia vizos norint atvykti į Šengeno erdvę, ir nustatyti visas galimas saugumo ar neteisėtos migracijos rizikas. Trys pagrindinės ETIAS funkcijos:

— patikrinti informaciją, prieš kelionę į ES internetu pateiktą ES nepriklausančių šalių piliečių, kuriems netaikomas vizos reikalavimas;

— nagrinėti prašymus palyginant juose pateiktą informaciją su duomenimis, laikomais kitose informacinėse sistemose (pavyzdžiui, SIS, Vizų informacinėje sistemoje (VIS), Europolo ir Interpolo duomenų bazėse, AIS ir Europos prieglobsčio daktiloskopinių duomenų bazėje EURODAC, kuria naudojantis galima palyginti pirštų atspaudų duomenų rinkinius);

— išduoti kelionės leidimus tais atvejais, kai nenustatoma sutapimų ar elementų, dėl kurių reikėtų atlikti papildomą analizę.

Duomenų bazė bus panaši į jau veikiančias sistemas, pavyzdžiui, JAV (elektroninė kelionės leidimo sistema), Kanadoje, Australijoje ir kitur. ETIAS pranašumai apima trumpesnį laukimo laiką prie sienos, didesnį vidaus saugumą, geresnę neteisėtos imigracijos prevenciją ir mažesnes grėsmes visuomenės sveikatai. Nors taikant sistemą bus atliekami išankstiniai patikrinimai, galutinį sprendimą dėl to, ar leisti, ar neleisti atvykti, – net ir tais atvejais, kai asmuo turi galiojantį kelionės leidimą, – priims nacionaliniai sienų kontrolės pareigūnai, kurie dirba vadovaudamiesi Šengeno sienų kodekso reikalavimais. Kelionės leidimai turėtų būti išduodami per keletą minučių.

ETIAS yra grindžiama dviem atskirais teisės aktais ((ES) 2018/1240 ir (ES) 2018/1241). Sistemą plėtoja agentūra „eu-LISA“ ir ji turėjo būti patvirtinta iki 2025 m. pabaigos, tačiau 2025 m. kovo 5 d. ES vidaus reikalų ministrai patvirtino atnaujintą AIS ir ETIAS įgyvendinimo tvarkaraštį. ETIAS turėtų pradėti veikti 2026 m. paskutinį ketvirtį.

2. Agentūra „eu-LISA“

2011 m. įsteigta agentūra „eu-LISA“ atsako už keleto centralizuotų ES informacinių sistemų teisingumo ir vidaus reikalų srityje – SIS, VIS, EURODAC ir AIS – operacijų valdymą. Ji taip pat kuria naujas didelės apimties IT sistemas, pavyzdžiui, ECRIS-TCN ir ETIAS. 2019 m. lapkričio mėn. buvo peržiūrėti agentūros „eu-LISA“ įgaliojimai ir dar labiau išplėstas jos pajėgumas prisidėti prie sienų valdymo, teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo bei migracijos valdymo ES.

Agentūra yra įsipareigojusi prižiūrėti visų savo valdomų sistemų sąveikumą ir duomenų apsaugos taisyklių laikymąsi, kartu suteikdama nacionalinėms institucijoms saugią ir veiksmingą prieigą prie ES lygmens informacijos. Be to, Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija ir Šveicarija oficialiai sudarė susitarimus su „eu-LISA“ dėl savo, kaip asocijuotųjų valstybių, dalyvavimo.

3. ES informacinių sistemų, susijusių su sienomis, sąveikumas

ES kuria didelio masto centralizuotas IT sistemas (SIS, VIS, EURODAC, AIS, ETIAS ir ECRIS-TCN) informacijai, kuri yra gyvybiškai svarbi bendradarbiavimo saugumo srityje požiūriu, rinkti, tvarkyti ir ja dalintis bei išorės sienoms ir migracijai valdyti. Nuo 2019 m. šios informacinės sistemos yra sąveikios ES lygmeniu, t. y. duomenimis galima keistis ir dalintis taip, kad valdžios institucijos visą reikiamą informaciją turėtų visada ir visur. Sąveikumas reiškia, kad informacinių technologijų sistemos gali dalintis informacija ir žiniomis, siekiant išvengti informacijos spragų, kurios gali atsiverti dėl šių sistemų sudėtingumo ir fragmentiškumo.

Pagal šiuos du galiojančius reglamentus ((ES) 2019/817 ir (ES) 2019/818) sistemos gali papildyti viena kitą, padėti lengviau teisingai nustatyti asmenų tapatybę ir prisidėti prie kovos su tapatybės klastojimu. Jais ne keičiamos prieigos teisės, apibrėžtos pagal kiekvienos iš Europos informacinių sistemų teisinį pagrindą, o sukuriami šie elementai:

— Europos paieškos portalas, kuriuo naudodamosi kompetentingos institucijos gali vienu metu vykdyti paiešką keliose informacinėse sistemose tiek pagal biografinius, tiek pagal biometrinius duomenis;

— bendra biometrinių duomenų atitikties nustatymo paslauga, kuria naudojantis galima ieškoti biometrinių duomenų (pirštų atspaudų ir veido atvaizdų) keliose sistemose bei juos palyginti;

— bendra tapatybės duomenų saugykla, kurioje laikomi trečiųjų šalių piliečių biografiniai ir biometriniai duomenys, šiuo metu saugomi keliose skirtingose ES informacinėse sistemose;

— daugybinių tapatybių detektorius, kuris tikrina, ar paieškai naudojamų biografinių tapatybės duomenų nėra ir kitose sistemose, kad būtų galima aptikti daugybines tapatybes, susietas su tuo pačiu biometrinių duomenų rinkiniu.

4. COVID-19 pandemija

Nuo 2020 m. kovo mėn. pradžios įsigalioję asmenų judėjimo apribojimai, taikyti tarptautiniu lygmeniu ir ES viduje, tapo viena akivaizdžiausių politinio atsako į COVID-19 pandemiją apraiškų. Ne viena ES valstybė narė nutraukė tarptautinį keleivių vežimą, o vėliau tarptautinėms kelionėms ėmė taikyti ir daugiau ES lygmens apribojimų, įskaitant dalinį ES išorės sienų uždarymą ir atvykimo į ES iš trečiųjų šalių

apribojimą[2], taip pat asmenų judėjimo ES teritorijoje apribojimus[3]. Daugeliu atvejų šios priemonės buvo savavališkos, neveiksmingos ir diskriminacinio pobūdžio ir, kaip matyti iš Europos Parlamento užsakytų tyrimų, jomis buvo pažeidžiami privatumo ir prieglobsčio teisės aktai.

5. Ukrainos krizė

Po Rusijos invazijos į Ukrainą 2022 m. vasario mėn. daugiau kaip 6 mln. žmonių buvo priversti ieškoti prieglobsčio, daugiausia kaimyninėse šalyse. ES Laikinosios apsaugos direktyva ES valstybėms narėms suteikiama galimybė greitai imtis veiksmų, kad žmonėms, kuriems reikia skubios apsaugos, būtų suteikta apsauga ir teisės. ES nusprendė visoje ES suteikti laikiną apsaugą 2022 m. iš Ukrainos atvykstantiems asmenims. Laikinoji apsauga asmenims, bėgantiems iš Ukrainos, šiuo metu taikoma iki 2027 m. kovo mėn.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Praeityje būta įvairių Parlamento reakcijų į išorės sienų valdymo politikos plėtojimą. Parlamentas labai remia EBCGA/FRONTEX ir kitų susijusių Sąjungos agentūrų organizacinio vaidmens atnaujinimą ir neretai ragina dar labiau stiprinti jų vaidmenį ES mėginant įveikti migracijos krizę Viduržemio jūros regione. Nors Parlamento požiūris į Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūros raidą daugeliu atžvilgiu teigiamas, pažangiai valdomų sienų klausimu jis laikosi atsargesnės pozicijos. Savo 2013 m. rezoliucijoje dėl antrosios ES vidaus saugumo strategijos įgyvendinimo ataskaitos Parlamentas tvirtino, kad „reikėtų atidžiai išnagrinėti galimybes plėtoti naujas migracijos ir sienų valdymo srities IT sistemas, pavyzdžiui, pažangiai valdomų sienų iniciatyvas, ypač atsižvelgiant į būtinumo ir proporcingumo principus.“

Pastaraisiais metais ES sienų valdymo politika turėjo būti pritaikyta prie reikšmingų pokyčių, kuriuos, be kita ko, lemia geopolitinis nestabilumas ES kaimyninėse šalyse. Reaguodamas į situaciją, Parlamentas 2024 m. priėmė naują Migracijos ir prieglobsčio paktą. Tai yra reikšmingiausia pastarųjų metų migracijos ir prieglobsčio sistemos reforma, kuri taip pat apima svarbią sienų valdymo sudedamąją dalį. Pagal naująjį paktą prieglobsčio prašytojams, kuriems apsauga greičiausiai nereikalinga, kurie klaidina valdžios institucijas arba kelia saugumo riziką, bus taikoma pagreitinta pasienio procedūra. Be to, asmenims, atvykstantiems prie išorės sienų ir neatitinkantiems atvykimo į ES sąlygų, bus atliekama tapatybės nustatymo, saugumo ir sveikatos patikra.

2024 m. balandžio 24 d. Parlamentas priėmė iš dalies pakeistą Šengeno sienų kodeksą, kad būtų padidintas Šengeno erdvės atsparumas didelėms grėsmėms, o Šengeno taisyklės pritaikytos prie kintančių iššūkių.

Parlamentas visuomet primygtinai pabrėžia, kad vykdant bet kokius veiksmus išorės sienų valdymo srityje turi būti deramai atsižvelgiama į ES sienų ir prieglobsčio *acquis* ir ES pagrindinių teisių chartiją. Todėl Parlamentas jau kurį laiką ragina taikyti patikimas ir teisingas procedūras. EP nariai 2016 m. jau paragino ES nustatyti holistinį požiūrį į migraciją ES lygmeniu, o 2022 m. sukurti tinkamą migracijos sistemą, pagal kurią būtų dalijamasi atsakomybe už pabėgėlius. Parlamentas atlieka svarbų vaidmenį

[2]Žr. 2020 m. kovo 26 d. Europos Vadovų Tarybos narių bendrą pareiškimą (Briuselis).
[3]Tell Cremades, M., *„Studies with a 'Covid 19 angle'“*, Europos Parlamento Vidaus politikos generalinis direktoratas, Piliečių teisių ir konstitucinių reikalų teminis skyrius, Europos Parlamentas, 2021 m. birželio mėn.

stebint, kaip taikomas Šengeno *acquis* ir kaip laikomasi jo nuostatų. Parlamento Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų (LIBE) komiteto darbo grupė Šengeno erdvės ir sienų kontrolės klausimais palaiko ryšį su Komisija ir Taryba atitinkamais vertinimo ir stebėsenos proceso etapais. LIBE komiteto darbo grupė Migracijos ir prieglobsčio pakto įgyvendinimo klausimais atidžiai stebi Pakto įgyvendinimo procesą visais aspektais, įskaitant pagrindinių teisių sritį.

Apsilankykite Europos Parlamento Šengeno erdvei skirtoje interneto svetainėje.

Šią faktų suvestinę parengė Teisingumo, piliečių teisių ir institucinių reikalų teminis skyrius. Daugiau informacijos pateikiama Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komiteto interneto svetainėje.

Olga Johanna PASSAMERA
04/2026